

innhold

Truer Kyoto-avtalen

Strømforbruket øker, og kull og olje er løsningen for å dekket behovet. Dermed kan vi se lenge etter reduserte CO₂-utslipp.

Side 5

Hvor giftig er fisken?

EUs grenseverdier for dioksin i maten stiller nye krav til overvåking av gift i matvarer.

Side 7

NNV ber om penger

Norges Naturvernforbund (NNV) har år etter år bedt om penger til å kartlegge skader som følge av barmarkskjøring.

Side 8

Kystlandskapet endres

I Kystheilandskapet fra Lofoten til Portugal blir lyng fortrent av skog mange steder.

Side 9

Den som søpler synder

Byggfirmaet NCC gir sine underentreprenører 5000 kroner i "bot" dersom de kildesorterer feil.

Side 11

Fredning i grus

(Foto: Avis Nordland)

Landskapet har allerede tydelige sår etter uttak av grus. Nå vil selskapet Nordland Betongindustri ta ut ni millioner kubikkmeter til av "Svartisens fasade" i Fonndalen i Nordland. Området er vernet etter kulturminneloven. Det blåser lokale politikere i. Miljøverndepartementet avgjør saken i høst.

Side 3

Det er typisk ulv å være farlig

Ifølge ulvekoordinator Åke Aronson har vi omtrent 15 ulv her i landet. Disse 15 skremmer lokalsamfunn. Faktisk begrenser de livet til befolkningen i mange bygder. Og de får lov til å eksistere bare fordi bymennesker ikke forstår seg på distriktenes problemer, ifølge Ivar Korsbakken i Norsk Skogeierforbund.

- Lokalt kan det oppstå betydelige vanskeligheter, sier Korsbakken til Aftenposten.

Og løsningen er total utrydding. Endløsning.

Tør vi minne herr Korsbakken på at Norge har forpliktet seg internasjonalt til å opprettholde bestander av jerv, ulv gaupe og bjørn gjennom Bernkonvensjonen?

Statistikken viser at noen av de "betydelige vanskelighetene" som ulven tilsynelatende forårsaker, faktisk ikke forårsakes av ulv. For eksempel er det slik at bare om lag en fjerdedel av de beitedyrene som registreres under kolonnen "drept av rovdyr", faktisk har vært offer for et annet dyrs tenner. Mange dør av mark, eller av sin egen klønnethet.

De "betydelige vanskelighetene" henviser kanskje mer til ulvefrykten. Som det ikke går an å argumentere bort. Men som det fint går an å fyre opp under. Det er nærliggende å spørre: Når hørte du sist om en nærgående ulv som truet enkeltmennesker eller hele bygder, herr Korsbakken? Og hvor livredde kan væpnede jegere i norske skoger egentlig være?

Slå gjerne tilbake, og vis i det uendelige til den urbane uvitenheten som mange av oss tydeligvis er i besittelse av. Det er ikke så mange forunt å ha møtt en ulv. Statistisk sett er sannsynligvis muligheten for å støte på en ulovlig importert pytonslange større.

Flyene taper - bilen tar over

Flyene mellom Rogaland og Oslo taper markedsandeler så det suser. Alle transportmidler unntatt tog kaprer kunder fra flyselskapene.

Stavanger Aftenblad gjengir en fersk reisevaneundersøkelse Transportøkonomisk Institutt har gjort. Undersøkelsen viser at flyenes markedsandel på persontransport mellom Rogaland og Oslo ble redusert fra 81 prosent i 1998 til 70 prosent i fjor.

- Lav tilgjengelighet på rimelige billetter er nok hovedforklaringen, sier forsker Jon Inge Lian ved Transportøkonomisk Institutt til Stavanger Aftenblad. Også på strekningene fra Horda-

land, Sør-Trøndelag og Vest-Agder til Oslo har flyene tapt betydelige markedsandeler den siste treårsperioden.

En økende andel reisende mellom Rogaland og Oslo velger å kjøre. Bilens markedsandel på de aktuelle strekningene økte fra 15 prosent i 1998 til 23 prosent i fjor. Privatbil er det nest mest brukte transportmiddelet mellom Rogaland og Oslo.

Dette framkommiddelet overtar mer og mer.

— Stor fordel for norske forskere

Nylig markerte miljøvernminister Børge Brende etableringen av FRAM-laboratoriet ved det russiske polarinstituttet AARI i St. Petersburg.

Den russiske polarinstitusjonen kjennetegnes ved meget omfattende forskningsdata fra arktiske områder

- Norske forskere vil dra store fordeler av dette forsknings-samarbeidet. AARI står for kvalitet. Et kjennetegn ved institusjonen er årelange forsknings-serier som kan gi uvurderlig informasjon når det gjelder klimaendringer i arktiske områder, sier miljøvernminister Børge Brende i en pressemelding.

Han mener Norge trenger allsidig informasjon for å kunne forvalte disse sårbare områdene på en økologisk forsvarlig måte. Med dette samarbeidet etableres en felles miljødatabank for Barentshavet.

Miljøvernministeren understreker betydningen av dette, ettersom Barentshavet er truet fra

Miljøvernminister Børge Brende.

flere hold, som oljeutvinning, klimaendringer og generell forurensing. Det etableres også et tettere samarbeid mellom russiske og norske forskere på Svalbard.

Ørken på retur

Sahara blir mindre - og ikke større.

Det viser ny forskning gjengitt i tidsskriftet New Scientist.

Sahara krymper, og Afrika blir grønnere. Dette er den forbløffende konklusjonen i en vitenskapelig rapport fra forskere fra Storbritannia, Danmark og Sverige.

Geografer fra de tre landene har i flere måneder sammenliknet 15 års satellittbilder og annet fotomateriale fra den sørlige delen av Sahara, og oppdaget at vegetasjonen er kommet tilbake både i den sørlige delen av Mauritania, den nordlige delen av Burkina Faso, den nordvestlige delen av Niger og i deler av Sudan og Eritrea.

Årsakene til at ørkenen i den sørlige delen av Sahara er på tilbaketog, er blant annet mer regn, skogplanting og at folk i Sahara har funnet alternative kilder til brensel.

Kulturperler forsvinner

Riksantikvaren protesterer. Grunneierne protesterer. Naturvernforbundet protesterer. I tillegg er området vernet. Da burde vel sjansen for et skjemmende grustak være forsvinnende liten? Men, nei.

Naturen i Fonndalen i Meløy kommune i Nordland blir kalt Svartisens fasade. På Fonndalen gård er selv interiøret på utedoen fredet. Men det hjelper lite når kommunen vil ha mer grus. Gården ligger øverst på en endemorene som kommer ned fra Svartisen. Det er allerede tatt ut en del grus i området, men nå vil firmaet Nordland Betongindustri ha hele endemorenen for å få tilgang på flere millioner kubikkmeter høykvalitets-grus. I øyeblikket ligger skjebnen til gården og naturen omkring i Miljøverndepartementets (MD) hender. Riksantikvaren har protestert på forslaget om å oppheve fredningen av Fonndalen gård, og departementet vil trolig avgjøre saken i nærmeste framtid.

— Vi venter nå på uttalelser fra Nærings- og handelsdepartementet, samt vår egen kulturminneavdeling. Når disse er på plass, gjenstår det å se hvor komplisert det er å komme til enighet sier Erling Gunnufsen i MD.

— Hvordan har det seg at man i det hele tatt kan vurdere et gedigent grustak som vil rasere et område som faktisk er vernet?

— Kommunen har lov til å prøve seg. Det er lagt fram to alternativer. Det ene bryter ikke vernegrensen, mens det andre omfatter hele morenen og eventuelt vil medføre at gården må flyttes.

UNIK I NORDLAND

Riksantikvaren mener at selv det mildeste alternativet vil være dramatisk for Fonndalen gård. Dette er bakgrunnen for at man har fremmet innsigelse til MD. I omtalen av gården skriver Riksantikvaren blant annet: "Fonndal er en karakteristisk nordlandsgård fra ca 1880 med nesten intakte bolighus. Med sin beliggenhet i et omkringliggende kulturlandskap, synliggjør gården det tradisjonelle næringsgrunnlaget i området. Gården har betydelig miljømessig verdi og innehar viktig kunnskaps- og kildeverdi knyttet til byggeskikken i landsdelen. Den har hatt en viktig funksjon som losjested for turister i Saltfjellet og på Svartisen og motsvarer Vestlandets trehoteller i sveitserstil fra samme periode. Ingen gård med tilsvarende funksjon er bevart i Nordland. Fredningen omfatter hovedbygningens eksteriør og interiør, borgstuen eksteriør samt eksteriør og interiør i lokumet."

SVARTISENS FASADE

Leder i Naturvernforbundet i Nordland, Gaute Dahl, trekker fram raseringen av naturen som

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

det beste argumentet for å droppe grustaket.

— Det er fasaden til Svartisen det er snakk om. Hurtigruta bruker det i markedsføringen sin og turister fra hele verden kommer hit. Når det i tillegg ligger en flott, vernet gård her blir det for dumt. Det bør være svært tungtveiende argumenter for å oppheve et vernet område. Det har aldri skjedd før, og bør heller ikke skje på grunn av et grustak, sier han.

Dahl, som var frontfigur i kampen mot Beirarn-utbyggingen, jobber nå for å etablere lokal motstand mot Nordland Betongindustri og kommunen. - Motstanden er betydelig og vi har stor tro på lokale krefter i denne saken, sier han.

BARNDOMSHJEM I FARE

En av de betydelige motstanderne i Fonndalen er Ruth Kilvik. Barndomshjemmet hennes er ikke vernet, og vil også bli sterkt berørt av en eventuell utbygging.

— Jeg er blitt pensjonist. Etter mange år i Oslo hadde jeg tenkt å flytte hjem til bruket mine foreldre bygde opp før krigen, men nå vet jeg ikke hvordan det blir, sier hun.

Kilvik føler ikke at hun har fått nødvendig informasjon i saken.

— Jeg har bedt om tegninger av alle terrengprofiler. Det har jeg ikke fått. Profilene er viktige for å forstå hva som vil skje med elva. Slik det ser ut nå, vil elva gå tju meter under dagens nivå, sier Kilvik.

Kilvik har lenge jobbet for å få et møte med Miljøverndepartementet for å fremme sin sak.

— De har ikke vært avvisende, men møtet er blitt utsatt og utsatt. Jeg tror det er viktig at departementet får treffe oss som kjenner stedet og verdiene der, sier hun.

Ifølge Kilvik blir det uansett snakk om begrensede inntekter for lokalsamfunnet i og med at bedriften skatter til Bodø.

— GMO-avlinger gir økonomiske tap

Satsing på genmodifiserte avlinger i USA, har ifølge The Independent medført store økonomiske tap.

Organisasjonen Soil Association som jobber med organisk landbruk, konkluderer i en rapport med at innføringen av genmodifiserte avlinger har kostet USA åtte milliarder dollar siden 1999. Rapporten byg-

ger på samtaler med forskere, rådgivere og analytikere i Nord-Amerika. Soil Association har også intervjuet både tradisjonelle og organiske bønder.

Den manglende eksporten av genmodifiserte avlinger til Europa skal være én av årsakene til at den økonomiske gevinsten på genmodifiserte avlinger uteblir. Subsidier for å

kompensere for uteblitte markeder har økt tapet.

Tre fjerdedeler av den genmodifiserte maten i verden dyrkes i USA og Canada. Det dreier seg hovedsaklig om soya og mais.

ALPHARMA

notiser

Overforbruk truer Kyotoavtalen

Strømforbruket øker, og kull og olje er løsningen for å dekket behovet. Dermed kan vi se lenge etter reduserte CO₂-utslipp, ifølge det internasjonale energibyrået, IEA

Ifølge IEA sine framskrivninger, kan vi se for oss en økning i energiforbruket på 1,7 prosent årlig fram til 2030, noe som innebærer at vi i 2030 bruker over 60 prosent mer energi enn i dag. Utviklingslandene vil gå forbi industrilandene som strømforbrukere, og transport og elektrisitet vil stå for den viktigste forbruksøkningen.

PLUSS 16 MRD TONN

Følgene det økte forbruket får er - ikke uventet - en økning av utslipp knyttet til energiproduksjon- og forbruk.

IEA anslår at karbon-utslipp knyttet til energi øker med 16 milliarder tonn de neste 30 årene - noe som tilsier at vi kommer til å slippe ut om lag 70 prosent mer enn i dag. Utviklingslandene vil stå for de største utslippene, og Kina alene ligger an til å stå for nesten en fjerdedel av de energirelaterte karbon-utslippene.

FOSSILT ØKER

Energien vi kommer til å bruke mer av, kommer fra fossile kilder, og 90 prosent av energien vår kommer også i overskuelig framtid fra slike kilder, ifølge IEA sine framskrivninger mot 2030. Etterspørselen etter olje vil faktisk øke enda raskere enn den har gjort de siste 30 årene. Samtidig øker gassforbruket, der det anslås en fordobling av forbruket de neste 30 årene. Og til tross for at kullforbruket flater ut på sikt, øker også forbruket av

JORUNN GRAN
Natur & Miljø Bulletin

denne energiresursen noe de neste årene.

Utviklingen ovenfor forutsetter at verden fortsetter sin villeggerd i samme retning som nå. Men det internasjonale energibyrået skisserer også et alternativt utviklingsscenario. Scenariot forutsetter blant annet en økt satsing på fornybare energikilder, og i dette framtidsbildet reduserer for eksempel EU sin gassimport tilsvarende mer enn den totale importen fra Russland og Norge i dag. Totalt vil etterspørselen etter olje synke med ti prosent.

- ALTERNATIV TENKNING BRA
Cicero Senter for klimaforskning hilser energibyråets presentasjon av to utviklingsscenarier velkommen:

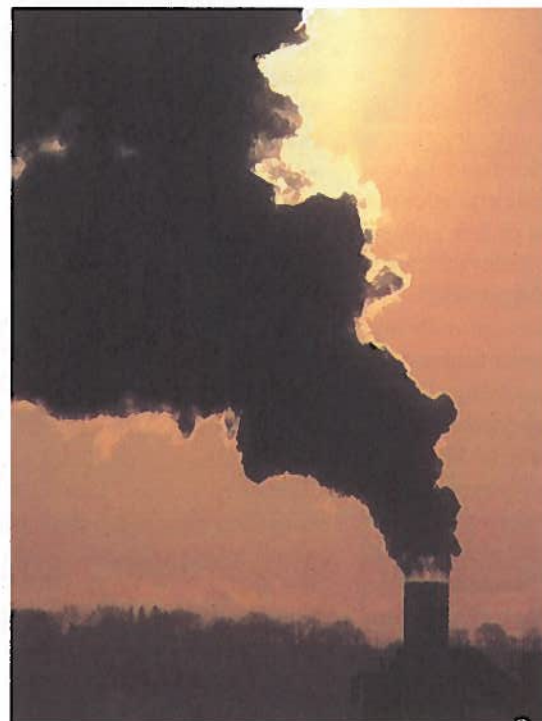
- Det er flott at IEA også har lagt fram et alternativt scenario, sier Cicero-direktør Pål Prestrud.

Ifølge Prestrud er det framtidsscenariot IEA anser som det mest realistiske nesten sammenfallende med FNs klimapanel (IPCC) mest dramatiske scenario.

- IPCC opererer med seks ulike scenarioer, der den største klimapåvirkningen som er skissert betyr en temperaturøkning på mellom fem og seks grader.

KYOTO-FORPLIKTELSENE

Satt i forhold til måltallene i Kyotoavtalen, og med utgangspunkt i dagens utvikling, sving-

IEA anslår at karbon-utslipp knyttet til energi øker med 16 milliarder tonn de neste 30 årene.

er pendelen i feil retning. Etter Kyoto-protokollen forplikter industrilandene seg til å redusere utslipp av CO₂ og andre klimagasser med 5,2 prosent i perioden 1990 til 2010. Norge kunne i utgangspunktet øke CO₂-utslippene i forhold til 1990-utslippene med én prosent, men vi ligger allerede dårlig an.

- Vi ligger åtte prosent over utslippsnivået vi hadde i 1990, og bare i 2001 økte Norge utslippene sine med to prosent, sier Pål Prestrud i Cicero.

Likevel kommer ikke den virkelige sure, økonomiske svei for Kyoto-avtalen faktisk trer i kraft og blir juridisk bindende.

Dette kan skje når Russland beslutter å ratifisere avtalen.

KVOTER REDNINGEN

De landene som har forpliktet seg til reduserte CO₂-utslipp gjennom Kyotoavtalen, kommer til å bli sterkt avhengige av å kjøpe utslippskvoter for å oppfylle forpliktelsene sine.

Men i IEAs alternative scenario greier OECD-landene faktisk å gjennomføre utslippskuttene de har forpliktet seg til, blant annet gjennom økt bruk av fornybar energi til elektrisk strøm. Likevel må kvotehandel til for å nå Kyoto-målene.

Arkitektene vil bli miljøbevisste

Når arkitekter skal velge materialer til prosjekter, er holdningen til miljømerket regnskog helt avgjørende. Nå oppfordres de til å bli mer miljøbevisste.

TONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

Telenors hovedkontor på Fornebu, Olav Thons Hotell Opera og luksusskipet The World har alle til felles at de ikke har investert i bærekraftige byggevarer. Selv om det er oppdragsgivere som har ansvaret og får den negative oppmerksomheten ved bruk av regnskogsparkett, er det vanligvis arkitekter som foreslår valg av materialer.

Arkitektstanden Norge er dermed medansvarlig for innkjøp av eksklusive, mørke tresorter fra regnskogen.

— UNNGÅR REGNSKOG

Ta for eksempel Arkitektkontoret Yran & Storbraaten. De innreder cruiseskip. Arkitektkontoret tegnet blant annet luksusbåten The World, hvor det ble brukt teak fra Burma i dørk

og dekk. Gunnar Aaserud fra arkitektkontoret sier til Regnskogsfondet at de faktisk tar opp spørsmålet om opprinnelse til tropiske treslag med sine oppdragsgivere og byggeverftene.

— Vi er i cruisebransjen, og der brukes det en del teak. I utgangspunktet ønsker vi å bruke miljømerket teak, men det er ikke alltid vi kan gjøre noe for å unngå bruk av usertifisert regnskogstømmer. Uansett er det verftene som kjøper inn treverket, sier han.

Det kjente arkitektkontoret Snøhetta er imidlertid krystallklare på at ødelagt regnskog skal unngås.

— Det er helt essensielt at arkitekter tenker miljø i vid forstand, og derfor bruker vi hovedsakelig furu og eik. Regnskogstømmer unngår vi fullstendig, sier prosjektdirektør Kjetil Trædal Thorsen.

Han garanterer ifølge Regnskogsfondet at ødelagt regnskog ikke vil forekomme i den nye operaen.

VIL PÅVIRKE

Foreningen Norske arkitekter for bærekraftig utvikling sier at de jobber med å få arkitektene til å velge bærekraftige byggevarer.

— Vi tar opp saken når vi holder kurs, og har dessuten planer om å lage et informasjonshefte og sende det til norske arkitekter, sier Chris Button i foreningen til Natur & miljø Bulletin.

Han tilføyer at informasjonsheftet foreløpig lar vente på seg fordi foreningen mangler penger, men at å informere om bruk av bærekraftige materialer i utgangspunktet ikke burde være et pengespørsmål.

Forrige Natur & miljø Bulletin

Natur & miljø Bulletin nr 17, 2001

Kjemiske stoffer ut av skapet

En britisk undersøkelse avslører at hverdagsprodukter fortsatt inneholder uønskede kjemiske stoffer.

Ifølge det britiske forbrukerbladet Which, blir ikke EUs borgere tilstrekkelig beskyttet av unionens regler for bruk av kjemikalier. Bladet har derfor gjennomgått innholdsdeklarasjonene på vanlige husholdningsprodukter. Funnene inkluderer tåteflasker av polykarbonat-plastikk, hermetikkbokser med bis-

fenol-forsegling, alkylfenoler i barberskum og sjampo samt ftalater i negllakk.

Bisfenol A og ftalater mistenkes for å kunne påvirke hormonbalansen hos mennesker. Bisfenol brukes ved produksjon av polykarbonat. Alkylfenoler står på den norske listen over om lag tjue miljøgifter som utgjør spesielle problemer for helse og miljø. Alkylfenolene eller oktylphenolene - skulle vært ute av bruk innen 2000.

Til tross for at undersøkelsen gjelder produkter på det britiske markedet, er det vel ingen grunn til å tro at produsenter som Gi-lette, Heinz, Tommee Tippee og Max Factor har egen produksjon for det norske markedet. Utfordringen innenfor EU er å forholde seg til et todelt regelverk for kjemikalier: Ett regelverk omfatter kjemikalier som var på markedet før september 1981. Nye kjemikalier er derimot underlagt krav til uav-

hengige tester før de blir godkjent. Bare hvis bekymringen i forhold til eldre kjemikalier er tilstrekkelig, kreves en risikoanalyse. Det kan imidlertid ta flere år før en slik analyse settes i gang.

Snart får du sannheten

EUs nye grenseverdier for dioksin i maten stiller nye krav til overvåking av gift i matvarer. Snart bør du få vite om det er mye gift i fisken du spiser.

I disse dager adopterer Norge de nye reglene for tillatt dioksin-innhold i matvarer. EUs vitenskapelige komité satte 1. juli en strengere grense for hvor mye dioksin som kan tolereres. Dermed var det er nærliggende å håpe at vi ville få omfattende og rutinemessig kontroll av for eksempel fisk og fiskeoljer. Men slik er det ikke.

EUROPEISK OVERVÅKNING

Et større overvåkingsprogram er imidlertid på trappene.

- Vi holder på med å sette i gang et overvåkingsprogram for dioksin og dioksin-liknende PCB i samarbeid med EU og Island, sier førstekonsulent Marie Louise Wiborg i Statens næringsmiddeltilsyn (SNT). - Sammen skal vi analysere 1500 prøver av

blant annet fisk, kjøtt og melk med tanke på dioksin og dioksin-liknende PCBer. Og analysene vil være et godt utgangspunkt for såkalt rettet kontroll.

IKKE BEKYMRET

Med rettet kontroll skal vi forstå kontroll av matvaregrupper som eventuelt viser seg å være spesielt belastet med for eksempel fettløselige giftstoffer som dioksin og PCB. Årsaken til at slik kontroll ikke foregår i dag, er for det første at tilsynsmyndighetene ikke mener at slike giftstoffer i norsk mat er noe problem. Selve analysene er i tillegg meget kostbare og tidkrevende.

- Det tar opptil 10 arbeidsdager å sjekke dioksininnholdet i fersk fisk. Dermed er det ikke gjennomførbart med rutine-

kontroll på slike stoffer. Basert på tidligere prøver fra norske matvarer, er vi er imidlertid ikke engstelige for at norske matvarer inneholder mye dioksin, sier Wiborg i SNT.

Unntaket er påvisningen av dioksin i Grenlandsfjorden. Dette området har imidlertid omsetningsforbud for fisk.

NYTTIG LIKEVEL

Faren for å finne PCB og dioksin i matvarer bør ifølge all logikk være kraftig redusert. Utslippene fra de største bedriftene og forbrenningsanleggene er minsket som resultat av internasjonale målsettinger og direktiver mot slutten av forrige århundre.

Likevel signaliserer det nye regelverket at slik forurensning er noe blant annet fiskerieringa

JORUNN GRAN
Natur & Miljø Bulletin

må ta alvorlig. Her det snakk om tungt nedbrytbare miljøgifter som ikke forsvinner med det første. Og det er snakk om villfisk som ikke vil innrette seg etter statlige kostholdsråd.

Norske matmyndigheter mener at det europeiske overvåkingsprogrammet vil være nyttig.

- Vi vil kunne avdekke om det faktisk er problem med innhold av dioksin og dioksin-liknende PCBer i norske matvarer, og vi vil kunne sette i gang konkrete tiltak. Dette betyr at vi vil ha en mye bedre oversikt enn vi har i dag. Vi vil også ha et verktøy for å hindre omsetning hvis grenseverdier overskrides.

Vil lære av Joshka Fischer

Miljøpartiene vokser fram i Europa. Nå vil små grønne menn og kvinner fra Norge ha hjelp fra den grønne kjempen i Tyskland.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Med over fire prosent er det svenske Miljøpartiet blitt nøkkelen til en eventuell regjeringdannelse for Göran Persson i Sverige. Landet har ikke tradisjon for koalisjonsregjeringer, og striden står i øyeblikket om hvorvidt partiet skal få en ministerpost eller to, eller bare være et støtteparti, et såkalt regjeringssunderlag, for Socialdemokraterna.

Uansett hva resultatet blir,

har Miljøpartiet, stikk i strid med alle krystallkuler, gjort et godt valg og blitt en reell maktfaktor i svensk politikk.

I Tyskland blir landets mest populære politiker, utenriksminister Joshka Fischer, tillagt æren for at landets rød-grønne regjeringsskoalisjon overlevde høstens valg.

Suksessen gjør at mange tror de grønne vil vinne fram i flere land. Ikke minst i Øst-Europa hvor miljøproblemerne er store, samtidig som mange ønsker et

alternativ til kommunisme eller ren markedsliberalisme.

I Norge har Miljøpartiet De Grønne eksistert i ti år, uten å ha opplevd samme framgang som sine partikollegaer ellers i Europa. Partiet har noen få kommunestyrerepresentanter blant annet i Trondheim og Kristiansand.

- I Norge har vi sterke og svært synlige miljøorganisasjoner. Flere politiske partier klipper hele saksfelt fra disse organisasjonene inn i valgprog-

rammet sitt uten at dette nødvendigvis speiler resten av parti-programmet. De overlever imidlertid valget på det, sier Birte Simonsen, talskvinne for Miljøpartiet De Grønne.

Hun sier at de ønsker å samarbeide sterkere med blant annet Tyskland for å se og lære av hva de har gjort.

- De har svelget en del kameler. I tillegg har de satset på personfokusering. Vi har ikke engang en partileder.

- Hva er målet for neste valg?

- Det er ikke endelig fastsatt. Jeg tror imidlertid at vi må være realistiske. Kan vi få til en dobling av dagens representasjon, må det være bra.

Trygg Trafikk holder seg til ulykker

Det dør flere mennesker av trafikkforurensning enn av trafikkulykker. Men for organisasjonen Trygg Trafikk handler fenomenet trygg trafikk mest om ulykkesstatistikk.

Trafikk er livsfarlig. Ikke minst forurensningen fra trafikk. En ny undersøkelse fra det amerikanske Earth Policy Institute, viser at tre ganger så mange mennesker dør av forurensning fra trafikk og industri rundt om i verden, som av trafikkulykker. I USA dør om lag 40 000 årlig som et resultat av trafikkulykker, mens 70 000 dør som en følge av luftforurensning. Her er forurensning fra trafikk den viktigste hovedkilden. Også i Norge er det påvist at denne forurensningen medfører en betydelig helsefare.

UTRYGG TRAFIKK I 46 ÅR

Trygg Trafikk har jobbet for å få ned ulykkestallene i trafikken her i landet siden 1956. Dødsstatistikker for hver måned legges ut på hjemmesidene og organisasjonen har etter hvert fått lokallag i samtlige fylker. Likevel har ikke Trygg Trafikk konsentrert seg om forurensningen fra trafikk, til tross for de betydelige farene for folks liv og helse dette medfører.

- Dette er så langt utenfor vårt arbeidsområde. Vi har flere prosjekter med sikkerhet som hovedmål, men hvor bedre miljø er et av resultatene. Vi føler likevel at organisasjoner som Naturvernforbundet er riktigere instanser når det gjelder å jobbe direkte med forurensning, sier fagsjef i Trygg Trafikk, Tori Grylli.

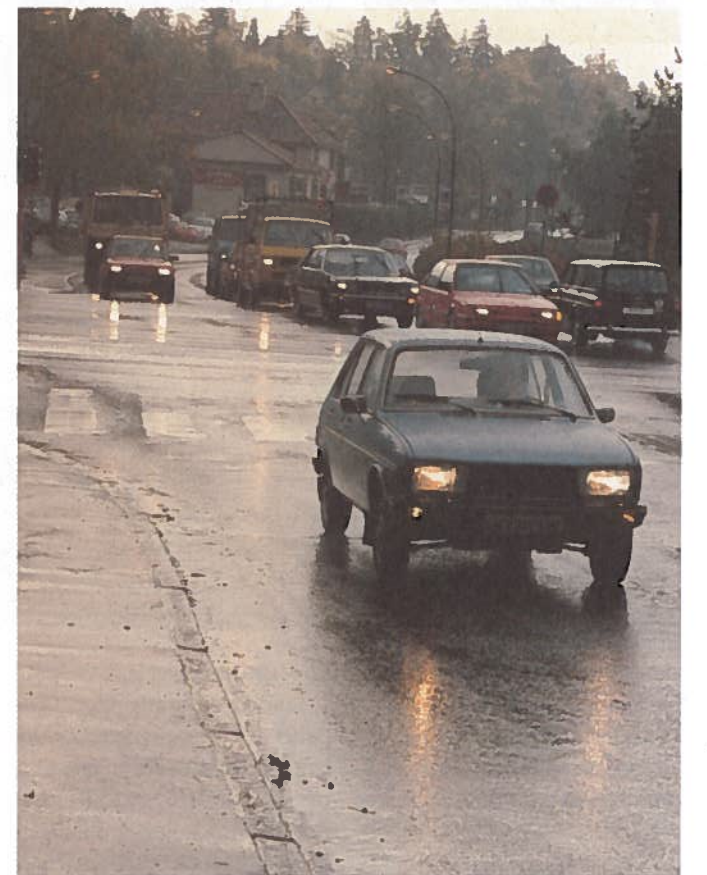
JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

MENNESKERETT Å KJØRE BIL

- Dersom det er slik at trafikkforurensningen tar flere liv enn ulykkene - burde ikke Trygg Trafikk engasjert seg mer i dette?

- Trygg Trafikk ønsker å redusere mengden trafikk fordi det er en av de viktigste faktorene som bidrar til ulykker. I denne sammenhengen kan det være aktuelt å samarbeide med miljøorganisasjoner som for eksempel Naturvernforbundet. Det spørs imidlertid hvilke virkemidler vi kan bruke for å få til endringer. Det å redusere biltrafikk har vist seg å være uhyre vanskelig. Mange mener at dette dreier seg om enkeltmenneskets frihet og bilkjøring blir sett på som en menneskerett.

Trafikk er livsfarlig. Ikke minst forurensningen fra trafikk, viser en ny undersøkelse fra det amerikanske Earth Policy Institute.

Vandrefalken - en verdensborger

Fra å være truet av utrydding, er vandrefalken nå en verdensborger som til og med hekker i storbyene.

Fram til femtiårene ble vandrefalken betegnet som prototypen på en framgangsrik art. Senere ble fuglen symbolet på følgene av menneskers tukling med naturen. Og vandrefalken ble en truet art, takket være land- og skogeieres bruk av

DDT og andre klorerte hydrokarboner som plantevernmidler. Vandrefalken tok opp store mengder av disse stoffene gjennom byttedyr, og stoffene forstyrret falkens muligheter til å formere seg. Stadig tynnere eggskall, døde kyllingfoster og adferdsforstyrrelser hos avkommet var gifteffekten.

I hele USA fantes på et tidspunkt bare om lag 30 falkepar,

og i tidligere DDR ble vandrefalken totalt utryddet. Først med DDT-forbudet på 70-tallet og med naturverners målrettede innsats har vi sett at vandrefalkbestanden har tatt seg opp. Fortsatt foregår plyndring av reder. Opptil 20 000 dollar skal falketennere være villige til å betale for en ung vandrefalk, ifølge Die Welt.

Trenger 1,2 mill til å kartlegge skader

Norges Naturvernforbund har hittil ikke fått bevilgninger over statsbudsjettet til å kartlegge skader som følge av barmarkskjøring i Norge. Men de gir seg ikke.

STONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

Allerede for to år siden ba Naturvernforbundet om bevilgninger gjennom statsbudsjettet til å kartlegge skader, men pengene uteble.

Begrunnelsen var at kommunene har mulighet til å begrense kjøringen ved strengere dispensasjonspraksis.

Naturvernforbundet i Finnmark tok Miljøverndepartementet (MD) på ordet, og oppfordret kommunene til å bli strengere med å gi dispensasjoner.

— Noen få kommuner reduserte antall dispensasjoner fra 2000 til 2001, men likevel økte det totale antallet av dispensasjoner fra 1100 til 1200. Det holder ikke å henvise til det kommunale ansvaret, sier Dag T. Elgvin i Naturvernforbundet Finnmark.

Han tilføyer eventuelle midler de får fra departementet vil

bli overført Statens kartverk som skal utføre arbeidet for Naturvernforbundet.

STOR ØKNING

Elgvin og Naturvernforbundet ser det som svært viktig å kartlegge for eksempel naturtyper som tåler kjøring, og hvilke som ikke gjør det.

— Det er ikke fristende å gå i en multemyr eller et fiskevann og så kommer naboen kjørende forbi. Han får med seg 50 kilo multer og fisk tilbake, mens de som tar beina fatt får bare 20 kilo. Fordelene tilfaller den som kjører, ulempen fordeles på alle, ikke minst på naturen, som ingen har eget ansvar for, sier Elgvin.

Å kartlegge skadene vil koste 1,2 millioner kroner. Elgvin påpeker at barmarkskjøring ikke lenger bare er et Finnmark-problem.

— På landsplan er økningen fra 800 til over 3000 lett-traktorer de siste fem årene, til tross

Faksimile Natur & miljø Bulletin nr 11

for at man i Sør-Norge ikke har samme liberale regler som Finnmark.

VET IKKE BELASTNINGEN?

Avdelingsdirektør i Miljøverndepartementet, Harald S. Ruberg, kan ikke love Naturvernforbundet penger, og setter spørsmålsteget ved om penger til kartlegging av skader vil få bukt med problemet.

— Kommunene har mulighet til å begrense kjøringen. Og de er de nærmeste til å ha oversikt over skadene, poengterer Ruberg.

Dag T. Elgvin, Naturvernforbundet i Finnmark.

Naturvernforbundet ser det som påtrengende å få en kartlegging. Blant annet er det viktig å følge opp hvilke konsekvenser det har å overlate til kommunene å forvalte motorferdselsloven. Åtte kommuner har så langt vært med i forsøket.

— Når Miljøverndepartementet skal gjøre opp status over forsøket, kommer de til konkludere med at "så og så mange dispensasjoner er gitt". Men de vet ikke hvilken belastning dette har hatt for naturen, sier Elgvin.

Strengere offroad-regler

Det amerikanske forurensningstilsynet (EPA) har satt foten ned i forhold til utslipp fra blant annet terrengbiler.

EPA ønsker med det nye regelverket å fjerne to millioner tonn helsefarlige substanser fra lufta, noe som igjen skal spare åtte milliarder dollar i helsekostnader innen 2030. Og effekten skal ifølge EPA tilsvare fjerning av 32

millioner biler fra veiene.

Reglene innebærer utfasing av spesielt forurensende motor-typer, og vil gjelde for eksempel beltebiler, lystbåter, gaffeltrucker og motorsykler.

Miljøvernere er ifølge Reuters

nyhetsbyrå betinget fornøyd med de strengere utslippsreglene. Noe som kan sees i lys av at Bush-administrasjonen nylig tillot offroad-kjøretøyer i nasjonalparkene. Men amerikanske miljøverngrupper er på

ingen måte helt fornøyd. Press fra produsenter og fra myndighetene skal ha ført til at regelverket er blitt langt mer forsiktig enn det opprinnelige forslaget.

Kystlandskapet endrer seg

Kystlyngheiene strekker seg fra Portugal til Lofoten. Heiene er resultat av 4000 år med brenning og beite. Nå blir de sakte men sikkert borte.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

For ett år siden fikk Norge en gave UNESCO-pris. Lyngheisenteret på Lygra i Lindås ble tildelt den såkalte Melina Mercouris kulturlandskapspris. Prisen, på 10 000 dollar, ble tildelt senteret for fremragende arbeid med å verne det spesielle kulturlandskapet som lyngheiene representerer. Lyngheisenteret ble valgt ut i konkurranse med

Samtidig er dette særpregede kulturlandskapet i ferd med å forsvinne etter at det i mer i 4000 år har gitt liv til folk langs kysten. Heiene, som ble skapt og holdt ved like av kystbøndene for å skaffe beite og vinterfôr til husdyr, er i ferd med å bli erstattet med skog.

LYNG LIKER IKKE LUKSUS

Det er flere grunner til denne, etter manges skjønn, negative utviklingen, blant annet nitrogenforurensning.

Nitrogenforurensningen tilføres gjennom nedbør og såkalt tørravsetning, det vil si direkte fra luften. Nitrogenet stammer fra industri, trafikk og jordbruk og gjør at lyngen forsvinner. Lyngplantene er svært nøysomme. Men de klarer ikke å utnytte den "luksum-situasjonen" de plutselig havner i når store mengder næringsstoffer blir tilført. Det er det i stedet andre planter som gjør, og gressarter som blåtopp tar over lyngheiene der hvor det er mye nitrogen. Og blåtopp og andre gressarter er et steg på veien mot skog på lyngheiene.

— Selv om mye av nitrogenet kommer fra England og

Over fire tusen år med brenning og beiting har gitt oss dagens kystheilandskap. (Foto: Ole Jacob Vorra/NN/Samfoto)

kontinentet, er det riktig å nevne at vårt eget jordbruk også bidrar betydelig gjennom ammoniakk-gass fra storfe og gris. På Jæren ser vi dette tydelig. Her er da også denne landskapstypen nærmest forsvunnet, sier professor i økologi, Arnfinn Skogen ved Botanisk institutt i Bergen.

Den andre hovedgrunnen til at kystlyngheiene blir borte, er mangel på skjøtsel. Ettersom lyngheiene blir uinteressante som beitemark, blir de ikke beitet ned lenger. De blir heller ikke svidd av med jevne mellomrom slik de ble tidligere. Resultatet av dette, er at lyngen vokser seg stor og så gammel at den ikke har verdi som beite. Samtidig åpner lyngdekket i slik gammel-

lyng seg, og gir rom for trær som eik, furu og løvtrær. I og med at lyngheiene ikke har økonomisk verdi som beitemark lenger, blir en del også tilplantet med skog.

KULTURHISTORIE

Arnfinn Skogen har ikke tall som viser hvor mye kystlyngheier som er forsvunnet de siste tiårene, men at det er betydelig, er han ikke i tvil om.

— Er det så farlig om lyngheiene blir skogkledte. Hvorfor bør vi ta vare på dette landskapet?

— Landskapet har betydelig kulturhistorisk verdi. Lyngheisenteret på Lindås har også vist at en slik åpen landskapstype har rekreasjonsverdi for folk

flest. Senteret har nå hurtigbåt-anløp to ganger om dagen og er blitt en slags turistmagnet i hav- og kystregionen.

Det finnes også en rekke arter som bare lever i kystlyngheiene, slik som heistarr, kystmarigull, purpurlyng og lyngheibille, for å nevne noen.

Dersom ikke noe gjøres, vil heiene forsvinne, mener Skogen. Han er likevel betinget optimist.

— Lyngheisenteret har vist at det går an å endre utviklingen. Villsauen som går ute hele året er blitt eksklusiv råvare på mange restauranter.

Det viser at finnes nisjer for dem som vil utnytte dem, sier Skogen.

Luftslott på hjul

Ingen forurensning. Ingen lyd. Nesten ingen kostnader. Det er luftbilen det.

Oppfinnelsen er fransk, og komprimert luft er stikkordet. Ifølge avisa Politiken prøvekjøres nå flere prototyper av Guy Negres luftbiler.

Drivstoffet lagres i en tank som kan ta 90 kubikkmeter luft - eller 90 liter komprimert luft. Underkjølt trykkluft som ekspanderer er hemmeligheten

bak drivstoffet, og ikke uventet er utslippene lik null. Faktisk kan du velge å se på denne bilen som en omreisende luftrenser, i og med at lufta som suges inn i tanken blir rensert før den kommer fram til motoren.

Maksimumshastigheten er 110 kilometer i timen, og kjøre-

lengde er 300 kilometer på landeveien. Påfylling av trykkluft på bensinstasjonen tar tre minutter. Bruker du den innebygde kompressoren tar "tankingen" fire timer.

Jegerne tar miljøansvar!

leserinnelegg

Nå er årets småviltjakt godt i gang. Rundt hundretusen småviltjegere har tatt turen til skogen eller fjellet med hagla i handa. Med seg på turen fikk de en klar melding fra Natur & Miljø Bulletin om at de gir blaffen i miljøet siden de ikke går over til alternative hagl i år. Hele forsiden av nr. 15-2002, samt side 3 i sin helhet var viet denne saken. Som talerør for jegerne vil Norges Jeger- og Fiskerforbund på det sterkeste ta avstand fra en slik stigmatisering av en hel gruppe mennesker. Spesielt siden artikkelen er gjennomsyret av feil og direkte misvisende informasjon.

Gjennom noen hundre år har jegerne brukt bly i haglpatronene. Blyet har de egenskaper som jegerne er på jakt etter; kombinasjonen av blyets høye egenvekt og passelige bløthet har gjort det til et naturlig førstevalg i haglpatronene. Først på 80-tallet begynte det å tikke inn meldinger om at blyhagl i enkelte områder var til skade for miljøet. Spesielt er vade- og andefugler eksponert dersom de kan plukke blyhagl fra bunnen og senere risikerer å lide av blyforgiftning som en følge av dette. Så snart dokumentasjonen var god nok ble det innført forbud mot bruk av blyhagl ved jakt på ender, gjess og vadefugler med unntak av rugde. Dette ble selv-

sagt akseptert i jegerkretser. I 1991 fikk man også en avtale mellom Norges Jeger- og Fiskerforbund og miljømyndighetene om en gradvis reduksjon av blyhaglbruken. NJFF innførte forbud mot bruk av blyhagl på alle sine terminlisteførte skyte-tervner. Under skyting mot leirduer er det ikke noe stort poeng å benytte blyhagl, stålpatroner er etter hvert blitt et fullgodt alternativ. 1. juli i år ble det innført et generelt forbud mot bruk av blyhagl på skytebaner. Ved å ta bort blyhagl på skytebanene er rundt 80% av all blyhaglbruk eliminert.

Under praktisk jakt er det derimot andre hensyn som teller inn i det totale bildet, ikke minst hensynet til det viltet som skal avlives. Jegerne skal ta liv, og det påhviler jegeren et stort ansvar at avlivingen skjer på en så rask og sikker måte som mulig.

Derfor ba NJFF om en overgangsperiode fram til 2005 før vi innfører et totalforbud mot bruk av blyhagl også til jakt på fjellet og i skogen. Dette fikk vi aksept for hos Miljøverndepartementet. Tiden fram til 2005 benytter vi aktivt til å prøve de ulike haglpatroner som finnes på markedet for å trekke nyttige erfaringer til beste for jeger og bytte. Blant annet sender vi denne høsten ut rundt 100 test-jegere som skal prøve ut ulike patroner på ulike former for småviltjakt, nettopp for å høste

Natur & miljø Bulletin nr 15

praktiske erfaringer. Likedan utarbeides det artikler og brosjyrer som forteller om hvilke alternativer som finnes. NJFF har også gått i bresjen for et samarbeide med importører av haglpatroner for å få fram et så bredt og kvalitetsmessig godt tilbud som mulig til jegerne.

Hva er så årsaken til at Natur & Miljø bulletin forsøker å sverte jegerstanden gjennom en svært tendensiøs artikkel? Jegerne framstilles som en gruppe mennesker som gir blaffen i miljøvern og som ikke bryr seg om de politiske signaler som sendes ut. Faktum er at NJFF, som landets eneste landsdekkende jegerorganisasjon, faktisk har lagt en så god plan for en god overgang til alternativt hagl fra 2005, at vi har fått tilskudd fra infomidlene til Miljøverndepartementet. Det ble gitt en overgangsperiode nettopp for å få til en forståelse og aksept for lovendringen, og vi akter å benytte denne perioden aktivt.

Hvorfor skal vi kritiseres av N&M-bulletin for dette? Vi burde vel tvert om høste ros i deres kretser. Det påstås også at jegerne mener at det ikke finnes fullgode alternativer til blyhagl. Det har vi ikke sagt, vi ønsker kun å bruke den nødvendige tid til å prøve ut alternativene til bly.

At en butikkansatt i en våpenbutikk blir framstilt med bilde, fullt navn og en anklage over å selge blyhagl til jegerne får bli en intern sak å diskutere i redaksjonen. Vi minner om at det er offentlig norsk politikk å tillate salg av blyhagl fram til 2005. Før den tid er det ikke ulovlig eller uvanlig å selge blyhagl, og av den grunn neppe heller særlig hyggelig å bli framstilt som en miljøverstering fordi man arbeider i en våpenbutikk.

Journalisten bak artikkelen oversendte artikkelen til undertegnede før trykking. Jeg reagerte på vinklingen og språkb Bruken, og ba gjennom en mail om en revidering. Resultatet på trykk var dessverre ikke som forventet, og som sagt: svært stigmatiserende for en hel gruppe mennesker. Vi synes dette er en svært unødvendig og uprofesjonell form for journalistik fra Natur & Miljø bulletin sin side.

Espen Farstad

Bøtelegger miljøsynderne

De som slurver med kildesorteringen på NCCs byggeplasser, risikerer 5000 kroner i "bot". For selskapet er opptatt av å begrense de negative virkningene en stor utbygging har på miljø, og kildesorterer i åtte forskjellige avfallsbøter.

TONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

Ifølge en analyse utført av Plastretur, inneholder restavfallet ved nybygg opptil 18 prosent plastemballasje (i volum). Mye av plasten er myk folie som tar unødvendig mye plass når den blandes med annet avfall. Dessuten er den rimelig å levere separat, fordi den egner seg godt for gjenvinning. For hvert tonn plast som materialgjenvinnes, spares 450 kilo CO₂-utslipp.

— Vi betaler 1100 kroner per tonn for å få hentet usortert restavfall, mens sortert plastemballasje koster oss 200 kroner tonnet. Da sier det seg selv hva som lønner seg, sier formann Henning Larsen i NCC i en pressemelding.

OPPTATT AV MILJØVERN

Han er med å lede arbeidet med oppføringen av rundt 420 leiligheter på den gamle eiendommen til Lilleborg ved Akerselva i Oslo.

På Lilleborg-tomta har NCC containere for myk plastemballasje, isopor, papp, gips, trevirke, jern og metall, betong og usortert produksjonsavfall.

— Vi er opptatt av å begrense de negative virkningene en stor utbygging kan ha på miljøet. Spesielt skal Akerselva beskyttes mot enhver form for forurensning. I tillegg ønsker vi å bidra til at mest mulig av avfallet fra byggearbeidene kan gjenvinnes, sier miljøkoordinator Lisbeth Stokke Fjeldly i NCC i en pressemelding.

Med 15-20 ulike faggrupper

Henning Larsen (t.h.) sørger for at plastemballasjen kommer i riktig container. Myk plastfolie er rimelig å levere separat fordi den egner seg godt til materialgjenvinning. Til venstre Christian Sogaard. (Foto: Plastretur)

i virksomhet på byggeplassen, kreves det god logistikk, informasjon og oppfølging for å sikre at avfallet blir sortert riktig.

VAKTHOLD

I starten måtte NCC ha vakthold ved containerne, men nå går det stort sett bra. Henning Larsen er rask med å slå ned på dårlig sortering. Underentreprenører som ikke skjerper seg etter et par advarsler, risikerer 5000 kroner i bot. Dette har vist seg å være et svært effektivt virkemiddel.

— Dersom næringen blir like flink til å kildesortere over hele landet, er inntjeningspotensialet flere millioner kroner i reduserte deponiavgifter, understreker Stokke Fjeldly.

TAR MER ANSVAR

Bygg- og anleggsvirksomhet i Norge skaper 940 000 tonn avfall årlig. Ikke alle bedrifter er like flinke til å kildesortere av-

fallet, derfor har kommunene nå fått myndighet til å kreve avfallsplaner både i bygge- og rivingssaker.

Samlet inn 300 kilo PCB

I løpet av to måneder i sommer ble det levert inn over 6000 gamle isolerglassvinduer med til sammen 300 kilo av miljøgiften PCB til avfallsmottak rundt om i landet. I fjor ble det samlet inn 300 kilo PCB gjennom hele året.

Norsk Renholdsverksforening (NRF) fikk i mars i år tre millioner kroner fra SFT til å gjennomføre en innsamlingsaksjon for isolerglassvinduer i sommer. Målet med aksjonen var å sikre en forsvarlig innsamling og håndtering av PCB-holdige isolerglassvinduer.

SFT anslår at det fortsatt finnes 200 tonn PCB i isolerglassvinduer i norske bygg (2000-tall).

kalenderen

21. - 23. OKTOBER

Miljøkonferansen, Euroenviron-
ment,

Sted: Ålborg, Danmark

Tlf: 0045 9935 5555

31. OKTOBER - 1. NOVEMBER

Emballasjedagene 2002

Sted: Lillestrøm

Arr: Den norske emballasje-
forening

28. NOVEMBER - 1. DESEMBER

Globaliseringskonferansen 2002.

Sted: Folkets Hus, Oslo

www.attac.no/konferanse

5. - 7. FEBRUAR 2003

NJF Dagene

Sted: Lillestrøm

Arr: Næringsmiddelindustrien

redaksjon

REDAKTØR: Jorunn Gran
Tlf. 22 40 24 25

REDAKSJON: Jens Petter Toldnæs
Tlf. 22 40 24 23
Tone Mikalsen Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år (privat) 600 pr. år
(bedrifter) ANNONSER: HS media,
tlf. 62 94 10 30, faks 62 94 10 35

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
www.naturvern.no
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 18. oktober

JA til Bedre luft
JA til Bedre trivsel
JA til Piggfritt i Drammen

Vi ønsker at vi alle kan stå sammen for et mer miljøvennlig Drammen. Med denne kampanjen håper vi å kunne motivere deg som kjører med piggdekk til å prøve piggfritt. Piggfrie vinterdekk er dokumentert bedre for miljøet; - og er et kjærkomment bidrag for å oppnå renere luft. Prøv en piggfri sesong du også. Vi tror du vil bli gledelig overrasket.

Har du fast bopel i Drammen, kan du nå få inntil 1000,- når du leverer inn piggdekkene dine ved samtidig kjøp av piggfrie vinterdekk. Ordningen gjelder for perioden 01.05.02 - 30.04.03. Søknadsskjema for refusjon fåes hos lokale bil- og dekkforhandlere eller Drammen kommune

For mer informasjon, ta kontakt med: Drammen kommune informasjonssenteret: ☎ 32 80 60 90

www.drammen.kommune.no

“Redusert energibruk i bygg er vår største utfordring”

KOMMUNALMINISTER ERNA SOLBERG ÅPNER MILJØKONFERANSE